

ДОДАТОК 2.А

(нормативний)

РОЗРАХУНОК ОБ'ЄМНОЇ ВИТРАТИ ЗРАЗКА В ІМПАКТОРІ

2.А.1 Електронна таблиця для розрахунку об'ємної швидкості потоку імпаکتора

Для зручності користувачів цього Міжнародного стандарту в електронному додатку надано електронну таблицю (розроблену в Microsoft Excel®) для розрахунку об'ємної швидкості потоку імпаکتора відповідно до 2.А.2. Ця електронна таблиця надається лише для ознайомлення як допоміжний засіб для розрахунків; вона не була оптимізована для друку. Представлення символів і рівнянь не збігається з тим, що використовується в тексті. Програма електронних таблиць вимагає введення наступних змінних:

- склад газу;
- робочі умови газу;
- швидкість газу.

2.А.2 Параметри розрахунку

2.А.2.1 Об'ємна швидкість потоку зразка

Необхідна об'ємна швидкість потоку зразка $\dot{V}_i$ в робочих умовах розраховується за формулою (2.А.1):

$$\dot{V}_i = \frac{9\pi d_{in,i}^3 St_{50} \eta(T) N_i}{4d_{50,1}^2 C_i \rho_{0,P}} \quad (2.А.1),$$

де

- i - індекс для ідентифікації фракції часток (=2,5 мкм, 10 мкм);
- $d_{in,i}$ - діаметр форсунки імпаکتора (константа);
- St_{50} - число Стокса (константа);
- $\eta(T)$ - залежна від температури в'язкість газу;
- N_i - кількість сопел осаджувача (константа);
- $d_{50,i}$ - діаметр часток, що відсікаються (50 % значення сепарації на сопловій пластині; константа);
- C_i - фактор Каннінгема фракції часток i ;
- $\rho_{0,P}$ - питома маса часток (1 г/см^3).

Об'ємні швидкості потоку обох соплових пластин розраховуються окремо.

Потім розраховується середнє арифметичне обох значень за формулою (2.A.2):

$$\bar{V} = \frac{\dot{V}_{2,5 \mu\text{m}} + \dot{V}_{10 \mu\text{m}}}{2} \quad (2.A.2),$$

Об'ємну швидкість потоку зразка k за стандартних умов i для сухого газу розраховують, використовуючи усереднену об'ємну швидкість потоку $\bar{V}$ за рівнянням (2.A.3):

$$\dot{V}_n = \bar{V} \frac{T_n (p_{\text{atm}} + p_{\text{st}})}{p_n T \left(1 + \frac{f_n}{\rho_{n, \text{WV}}} \right)} \quad (2.A.3)$$

де

T - температура газу в робочих умовах;

T_n - стандартна температура; $T_n = 273,15 \text{ K}$;

p_{atm} - атмосферний тиск у місці вимірювання (барометричний тиск);

p_n - стандартний тиск; $p_n = 1013,25 \text{ гПа}$;

p_{st} - це різниця між статичним тиском у перерізі вимірювання та атмосферним тиском у місці вимірювання (барометричний тиск);

f_n - масова концентрація водяної пари за стандартних умов і з сухим газом;

$\rho_{n, \text{WV}}$ - густина водяної пари за стандартних умов; $\rho_{n, \text{WV}} = 0,8038 \text{ кг/м}^3$.

Для розрахунку об'ємних витрат за рівнянням (2.A.1) необхідно обчислити наступні параметри:

- динамічна в'язкість $\eta(T)$ газової суміші в робочих умовах;

- фактор Каннінгема C_i , від частки часток i .

2.A.2.2 Залежність динамічної в'язкості газу від температури

Для розрахунку динамічної в'язкості в умовах експлуатації необхідно визначити об'ємні частки різних компонентів газу. Потім розраховується динамічна в'язкість компонентів в робочих умовах. В'язкість газової суміші розраховується з в'язкості компонентів.

Динамічну в'язкість окремої газової складової досліджуваного газу в робочих умовах розраховують за рівнянням (2.A.4):

$$\eta_j(T) = \eta_{n,j} \sqrt{\frac{T}{T_n} \frac{1 + \frac{S_j}{T_n}}{1 + \frac{S_j}{T}}} \quad (2.A.4),$$

де

j - індекс для ідентифікації окремої складової досліджуваного газу ($j = \text{CO}_2, \text{O}_2, \text{N}_2, \text{повітря, водяна пара}$);

$\eta_j(T)$ - динамічна в'язкість компонента j в робочих умовах;

$\eta_{n,j}$ - динамічна в'язкість компонента j при стандартній температурі T_n (константа);

T - температура газу;

T_n - стандартна температура; $T_n = 273,15 \text{ К}$;

S_j - стала Сазерленда компонента j .

Відповідні об'ємні частки r у вологих димових газах розраховуються за рівняннями (2.A.5) та (2.A.6) відповідно:

- Для $j = \text{CO}_2, \text{O}_2, \text{N}_2$ та повітря:

$$r_j = r_{n,j} \frac{1}{1 + \frac{f_n}{\rho_{n,VW}}} \quad (2.A.5),$$

- Для $j = \text{водяна пара}$:

$$r_{VW} = \frac{\frac{f_n}{\rho_{n,VW}} * 1}{1 + \frac{f_n}{\rho_{n,VW}}} \quad (2.A.6),$$

де

$r_{n,j}$ - об'ємна частка компонента в сухому газі;

f_n - масова концентрація водяної пари за стандартних умов та з сухим газом;

ρ_n, WV - густина водяної пари за стандартних умов (константа);

Залежна від температури динамічна в'язкість газу $\eta(T)$ в робочих умовах розраховується за формулою Рівняння (2.A.7):

$$\eta(T) = \frac{\sum_j r_j \eta_j(T) \sqrt{M_j T_{\text{crit},j}}}{\sum_j r_j \sqrt{M_j T_{\text{crit},j}}} \quad (2.A.7),$$

де

j - індекс для ідентифікації окремої складової зразка газу ($j = \text{CO}_2, \text{O}_2, \text{N}_2, \text{повітря, водяна пара}$);

r_j - об'ємна частка компонента j газової суміші;

$\eta_j(T)$ - динамічна в'язкість компонента j в робочих умовах;

$T_{\text{crit}, j}$ - критична температура компонента j (константа);

M_j - молярна маса компонента j (константа).

2.А.2.3 Фактор Каннінгема

Розрахунок коефіцієнта Каннінгема вимагає визначення середньої довжини вільного і середньої молярної маси газу. Середня довжина вільного пробігу розраховується за формулою (2.А.8):

$$\lambda = 2 \frac{\eta(T)}{p} \sqrt{\frac{\pi RT}{8M}} \quad (2.А.8)$$

де

$\eta(T)$ - залежна від температури в'язкість газу;

p - абсолютний тиск газу;

T - температура газу;

M - середня молярна маса газової суміші;

R - газова стала.

Середню молярну масу M досліджуваного газу розраховують за рівнянням (2.А.9):

$$\underline{M} = \sum_{\square} \square r_j M_j \quad (2.А.9),$$

де

j - індекс для ідентифікації окремої складової газу ($j = \text{CO}_2, \text{O}_2, \text{N}_2, \text{повітря, водяна пара}$);

M - молярна маса компонента j ;

r_j - об'ємна частка компонента.

Коефіцієнт Каннінгема C_i для фракції часток i розраховується за формулою (2.А.10):

$$C_i = 1 + \frac{2\lambda}{d_{50,i}} \left[1,23 + 0,41 \exp \left(-0,88 \frac{d_{50,i}}{2\lambda} \right) \right] \quad (2.А.10),$$

де

i - індекс для ідентифікації фракції часток ($i = 2,5$ мкм, 10 мкм);

λ - середня довжина вільного пробігу;

$d_{50,i}$ - діаметр відсікання фракції часток.

2.A.2.4 Діаметр вхідної форсунки

Діаметр d_{nozzle} вхідної форсунки розраховується на основі необхідного об'ємного потоку проби та швидкості димових газів у точці відбору проб за рівнянням (2.A.11):

$$d_{\text{nozzle}} = \sqrt{\frac{4\dot{V}}{\pi v_{fg}}} \quad (2.A.11),$$

де

$\dot{V}$ - об'ємна витрата проби в робочих умовах;

v_{fg} - швидкість димових газів у точці відбору проби.

2.A.2.5 Швидкість газу в форсунках імпактора

Швидкість газу в форсунках пластин розраховується за рівнянням (2.A.12):

$$v_{in,i} = \frac{4V}{N_i \pi d_{in,i}^2} \quad (2.A.12),$$

де

$\dot{V}$ - об'ємна витрата зразка в робочих умовах;

i - індекс для ідентифікації фракції часток ($i = 2,5$ мкм, 10 мкм);

$v_{in,i}$ - швидкість газу в форсунках осаджувача соплової тарілки i ;

N_i - кількість ударних сопел у сопловій пластині i (константа);

$d_{in,i}$ - діаметр сопел ударника в сопловій пластині i (константа).

2.A.2.6 Числа Рейнольдса

Числа Рейнольдса Re обчислюються за формулою (2.A.13):

$$Re_i = \frac{v_{in,i} d_{in,i} \rho_{p,t,h}}{\eta(T)} \quad (2.A.12),$$

де

$i_{n,i}$ - індекс ідентифікації фракції часток ($i = 2,5 \text{ мкм}, 10 \text{ мкм}$);

$v_{in,i}$ - швидкість газу в форсунках пластини i ;

Re_i - число Рейнольдса пластини форсунки i ;

$\rho_{p,t,h}$ - густина газу в робочих умовах;

$d_{in,i}$ - діаметр сопел ударника в сопловій пластині i (константа);

$\eta(T)$ - динамічна в'язкість газу в робочих умовах.

2.A.2.7 Густина газу

Густина $\rho_{p,t,h}$ вологого газу в робочих умовах розраховується за рівнянням (2.A.14):

$$\rho_{p,t,h} = \frac{(p_{atm} + p_{st})T_n(\rho_n + f_n)}{p_n T \left(1 + \frac{f_n}{\rho_{n,vw}}\right)} \quad (2.A.14),$$

Густина ρ_n сухої газової суміші розраховується за рівнянням (2.A.15):

$$\rho_n = \sum_j r_j \rho_{n,j} \quad (2.A.15),$$

де

j - індекс для ідентифікації окремої складової газу ($j = \text{CO}_2, \text{O}_2, \text{N}_2, \text{повітря}$);

r_j - об'ємна частка компонента газової суміші;

T - температура в робочих умовах;

T_n - стандартна температура; $T_n = 273,15 \text{ К}$;

p_{atm} - атмосферний тиск у місці вимірювання (барометричний тиск);

p_{st} - це різниця між статичним тиском у вимірювальному перерізі та атмосферним тиском у місці вимірювання (барометричним тиском);

p_n - стандартний тиск; $p_n = 1013,25 \text{ гПа}$;

f_n - масова концентрація водяної пари стандартних умов та з сухим газом; $\rho_{n,vw}$ - густина водяної пари за стандартних умов; $\rho_{n,vw} = 0,8038 \text{ кг/м}^3$.

2.A.2.8 Діаметр відсічення

Діаметр відсічення $d_{50,i}$ розраховується за формулою (2.A.16):

$$d_{50,i} = \frac{9\pi St_{50,i} \eta(T) N_i d_{i,i}^3}{4\rho_{0,P} C_i \dot{V}} \quad (2.A.16),$$

де

i - індекс для ідентифікації фракції часток ($i = 2,5$ мкм, 10 мкм);

$St_{50,i}$ - число Стокса, пов'язане з часткою часток i ;

$\eta(T)$ - динамічна в'язкість газу;

N_i - кількість ударних форсунок у сопловій пластині i ;

$d_{in,i}$ - діаметр сопел ударника в сопловій пластині i ;

$\rho_{0,P}$ - густина одиниці маси часток (1 г/см³);

C_i - фактор Каннінгема фракції часток i ;

$\dot{V}$ - об'ємна витрата через ударний елемент в робочих умовах.

2.A.2.9 Константи

Таблиця 2.A.1 - Константи, необхідні для розрахунків

Константа	Позначка	Значення	Одиниця вимірювання
Константа газу	R	8,314 51	Дж/(моль·К)
Стандартна температура	Tn	273,15	К
Стандартний тиск	Pn	1 013,25	гПа
Густина CO ₂ за стандартних умов	ρ_{n,CO_2}	1,977	кг/м ³
Густина O ₂ за стандартних умов	ρ_{n,O_2}	1,429	кг/м ³
Густина N ₂ за стандартних умов	ρ_{n,N_2}	1,251	кг/м ³
Густина сухого повітря	$\rho_{n,повітря}$	1,293	кг/м ³
Густина водяної пари	ρ_{WV}	0,804	кг/м ³
Щільність одиниці маси часток	ρ_p	1 000	кг/м ³
Динамічна в'язкість CO ₂	η_{n,CO_2}	$1,370 \times 10^{-5}$	кг/(м·с)
Динамічна в'язкість O ₂	η_{n,O_2}	$1,928 \times 10^{-5}$	кг/(м·с)
Динамічна в'язкість N ₂	η_{n,N_2}	$1,652 \times 10^{-5}$	кг/(м·с)
Динамічна в'язкість повітря	$\eta_{n,повітря}$	$1,717 \times 10^{-5}$	кг/(м·с)
Динамічна в'язкість водяної пари	η_{WV}	$8,660 \times 10^{-6}$	кг/(м·с)
Молярна маса CO ₂	MCO ₂	44,01	г/моль
Молярна маса O ₂	MO ₂	32,00	г/моль
Молярна маса N ₂	MN ₂	28,02	г/моль
Середня молярна маса сухого повітря	Mповітря	28,97	г/моль
Молярна маса водяної пари	M _{WV}	18,02	г/моль
Константа Сазерленда для CO ₂	SCO ₂	273	К
Константа Сазерленда для O ₂	SO ₂	125	К
Константа Сазерленда для N ₂	SN ₂	104	К
Константа Сазерленда для повітря	Spовітря	113	К
Константа Сазерленда для водяної пари	S _{WV}	650	К

-	$\sqrt{MT_{crit}}$ для CO ₂	115,7	$\sqrt{(\Gamma \cdot \text{моль}^{-1}) \cdot K}$
-	$\sqrt{MT_{crit}}$ для O ₂	70,4	$\sqrt{(\Gamma \cdot \text{моль}^{-1}) \cdot K}$
-	$\sqrt{MT_{crit}}$ для N ₂	59,5	$\sqrt{(\Gamma \cdot \text{моль}^{-1}) \cdot K}$
-	$\sqrt{MT_{crit}}$ (для повітря)	61,9	$\sqrt{(\Gamma \cdot \text{моль}^{-1}) \cdot K}$
-	$\sqrt{MT_{crit}}$ (для водяної пари)	107,9	$\sqrt{(\Gamma \cdot \text{моль}^{-1}) \cdot K}$